

щати тим самим конкурентоспроможність державних лісогосподарських підприємств та приватних бізнесових структур.

Імплементация інструментів спільної аграрної політики в частині підвищення конкурентоспроможності сільського та лісового господарства усуне прояви суперечностей між пріоритетами розвитку цих ланок національної економіки, сформує додаткові ресурси соціально-економічного піднесення сільських територіальних громад та забезпечить збільшення інвестиційних можливостей суб'єктів лісогосподарського підприємництва¹.

Неможливо не погодитися з викладеною точкою зору, в тому, що Міністерство аграрної політики та продовольства України і Державне агентство лісових ресурсів мають більш активно взаємодіяти в напрямі інтеграції сільського та лісового господарства на основі запозичення Європейського досвіду стимулювання процесів заліснення.

7.2. Проблеми, що виникають у процесі адаптації правого регулювання лісової промисловості на шляху до інвестиційної моделі економіки України

Перехід України на новий рівень розвитку торговельних відносин з ЄС вимагає формування сучасної та актуальної системи протекційно-ністських заходів для розвитку зовнішньої торгівлі в межах ринку деревини та продукції її переробки, спрямованої на створення національним виробникам найбільш сприятливих умов торгівлі та присутності держави на цих ринках кредитора, гаранта стабільності з функціями стимулювання експортного виробництва продукції. У світовій практиці використовуються різні методи такого стимулювання. Застосовуються прямі дотації експортерам у вигляді експортних премій, виплати різниці вартості послуг з транспортування вантажів, видача на пільгових умовах експортних кредитів, державне

---

¹ Дзюбенко О. Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку лісового господарства в сучасних умовах. *Економіст*. Черкаси. 2016. № 5. С. 54–56.

страхування і надання гарантій при здійсненні зовнішньоекономічних операцій з країнами з нестабільним політичним режимом, податкові пільги і тому подібне¹. Зазначене вище вимагає від держави відповідного реагування, а саме це насамперед стосується узгодження нормативно-правового регулювання у відповідній сфері.

Важливим завданням держави є створення конкурентних переваг національних товаровиробників шляхом залучення інновацій, інвестування їх запровадження, створення сприятливого інвестиційного клімату, визначення напрямків стимулювання пріоритетних галузей економіки, розвиток яких є необхідним на сучасному етапі розвитку економіки держави. Однією з таких галузей є лісова промисловість та лісове господарство, стимулювання господарської діяльності в яких матиме позитивний вплив на розвиток експортного потенціалу країни в цілому та збереження постачання нею високотехнологічної, а не сировинної продукції на європейські ринки.

Варто зазначити, що політика експорту, яка склалася в державі сьогодні, є сприятливою для іноземних переробних підприємств, які не бажають інвестувати в лісову промисловість держави, а користуються можливостями закупівлі необробленої деревини різних сортів з метою її подальшої переробки за межами держави. Це зумовлено несприятливістю інвестиційного клімату всередині держави, недостатнім попитом на низькосортну деревину, що зумовлено зниженням обсягів виробництва в деяких галузях, відсутністю потужних переробників деяких сортиментів деревини або ж відсутністю виробництва деяких видів продукції, застарілим парком устаткування машин, переважання на внутрішньому ринку дрібних покупців лісоматеріалів тощо². Недостатні інвестиції в лісове виробництво України та недосконалий економічний механізм лісокористування стали основними чинниками виснаження лісів і погіршення екологічної стійкості лісових екосистем. Оцінка інвестицій у лісгосподарське виробництво на

¹ Гончаренко І. В. Підтримка держави у реалізації експортного потенціалу аграрних підприємств. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Серія «Економічні науки»*. Харків, 2013. № 6. С. 21–25.

² Бровдій А. М. Господарсько-правове забезпечення діяльності державних підприємств лісового сектора економіки України : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2014. 217 с.

основі еколого-економічних критеріїв повинна відігравати важливу роль для сталого розвитку лісового господарства України та для підвищення ефективності відтворення і використання лісових ресурсів¹.

Розширене відтворення ресурсно-виробничого потенціалу лісового господарства потребує нарощення інвестиційного забезпечення суб'єктів лісогосподарського підприємництва, оскільки на сьогодні надзвичайно повільно проходять процеси зміни фізично опрацьованого та морально застарілого лісозаготівельного та деревообробного устаткування. Обмеженість інвестиційних ресурсів унаслідок відсутності значних прибуткових надходжень, неможливість залучати банківські кредити та випускати боргові зобов'язання не дають змоги розвивати власну науково-дослідну базу, стимулювати інженерні кадри, займатися раціоналізаторською та винахідницькою діяльністю. Також у лісогосподарському комплексі відсутні потужні інтегровані підприємницькі структури, які завдяки високій концентрації інвестиційних ресурсів були б здатні фінансувати продукування та масове виробництво вітчизняного високотехнологічного й деревообробного обладнання. Вищезначені проблеми нарощення інвестиційного забезпечення вимагають розробки нових підходів щодо застосування сучасних форм та методів інвестиційної діяльності суб'єктів лісогосподарського підприємництва². Крім того, поза увагою залишаються інституціональні аспекти інвестиційного забезпечення лісогосподарської та деревообробної діяльності, зокрема не досліджується специфіка інвестиційного процесу на державних лісогосподарських підприємствах та на суб'єктах приватного лісогосподарського підприємництва. Не беруться до уваги нетрадиційні методи нарощення інвестиційного потенціалу лісогосподарських підприємств, зокрема випуск даними суб'єктами господарювання боргових цінних паперів, використання окремих лісогосподарських та лісових активів як застави для залучення кредитних ресурсів комерційних банків, вхо-

---

¹ Дячишин О. В. Еколого-економічна оцінка інвестицій у лісогосподарське виробництво (на прикладі підприємств Львівського обласного управління лісового господарства) : автореф. дис. ... канд. ек. наук. Львів, 2006. 21 с.

² Голян В., Мельник Т., Шестак М. Інвестиційна діяльність суб'єктів лісогосподарського підприємництва: основні проблеми, передумови та пріоритетні напрями вдосконалення. *Економіст*. Київ. 2014. № 6. С. 22–28.

дження лісогосподарських підприємств в інтегровані підприємницькі структури. Встановлено, що економічна криза, яка мала місце у 90-х роках та у 2008 році, негативним чином відобразилася на динаміці фінансування потреб лісового господарства, що не дає можливості повною мірою використовувати резерви розширеного відтворення лісоресурсного потенціалу та комплексного використання відходів лісосічного виробництва. Встановлено, що за період із 2001 по 2012 рік у динаміці капітальних інвестицій у лісове господарство та пов'язані з ним послуги кардинальних зрушень у бік позитивних змін не відбулося, що свідчить про необхідність розширення спектра форм, методів і джерел інвестиційного забезпечення реалізації лісогосподарських та лісоохоронних проектів.¹

Основними проблемами інвестиційної діяльності державних лісогосподарських підприємств є такі: нерозвиненість інфраструктури ринку необробленої деревини, відсутність державних та недержавних позабюджетних фондів інноваційного підґрунтя використання технологій сек'юризачії для залучення додаткових інвестиційних ресурсів. Серед найважливіших проблем інвестиційної діяльності суб'єктів лісогосподарського підприємництва недержавної форми власності слід виділити: відсутність партнерських відносин приватних лісогосподарських підприємств із державними лісогосподарськими підприємствами, поодинокі випадки входження приватних суб'єктів лісогосподарського підприємництва в інтегровані структури вертикального та горизонтального типу, низький рівень концентрації інвестиційних ресурсів на більшості лісогосподарських підприємств та підприємств із первинної переробки деревини.

Пріоритетні напрямки інвестиційної діяльності лісогосподарських підприємств у сучасних умовах включають насамперед: придбання сучасного високотехнологічного обладнання лісозаготівлі та первинної і поглибленої переробки деревини; формування матеріально-технічної бази та інформаційного забезпечення маркетингових каналів просування готової продукції на цільові ринки та сервісного обслу-

¹ Голян В., Мельник Т., Шестак М. Інвестиційна діяльність суб'єктів лісогосподарського підприємництва: основні проблеми, передумови та пріоритетні напрями вдосконалення. *Економіст*. Київ. 2014. № 6. С. 22–28.

говування; формування науково-дослідної та виробничої бази плантаційного лісівництва; розбудова техніко-технологічної бази заготівлі недеревної сировини та другорядних лісових матеріалів; нарощення інфраструктурного й природно-ресурсного потенціалу рекреаційного лісокористування та мисливського господарства¹.

У лісопромисловому комплексі в сучасних умовах господарювання спостерігаються проблеми, пов'язані з конкурентоспроможністю продукції, які можливо вирішити лише за умови активізації інноваційно-інвестиційної діяльності. Основними з них є: 1) значне старіння основних виробничих потужностей, які довгий час підтримуються здебільшого за рахунок відновлювального ремонту та незначних модернізацій і рідше – заміни зношеного устаткування; 2) висока енергоємність існуючого обладнання, значні витрати коштів на його утримання, надзвичайно низькі якісні та технічні характеристики роблять неможливим освоєння виробництва багатьох конкурентоспроможних видів продукції, що користується попитом; 3) низька конкурентоспроможність продукції, необхідність підвищення якості меблів, забезпечення спроможності витримати конкурентний тиск у зв'язку з розширенням ЄС та набуттям Україною найближчим часом членства в СОТ; 4) порушення міжгалузевих зв'язків технологічно пов'язаних галузей: деревообробної з лісовим господарством, машинобудівною та хімічною промисловостями; 5) присутність на товарному ринку України значної кількості продукції з деревини, особливо меблів, вироблених в тіншовому секторі економіки та нелегально ввезених із-за кордону².

В юридичній літературі існує точка зору про те, що проблема інвестиційно-інноваційного забезпечення розвитку суб'єктів лісогосподарського підприємництва зводиться до впровадження сучасних форм підприємницької діяльності, які дають можливість підвищувати рівень концентрації капітальних інвестицій і забезпечувати відпо-

---

¹ Голян В., Мельник Т., Шестак М. Інвестиційна діяльність суб'єктів лісогосподарського підприємництва: основні проблеми, передумови та пріоритетні напрями вдосконалення. *Економіст*. Київ. 2014. № 6. С. 22–28.

² Хаустова К. М. Головні пріоритети в інвестиційно-інноваційній діяльності лісопромислових підприємств Закарпатської області. *Університетські наукові записки*. Хмельницький, 2007. № 1 (21). С. 299–302.

відний рівень оновлення, реконструкції та технічного переоснащення, лісозаготівельного та деревообробного обладнання¹. Крім того, обґрунтовується доцільність формування партнерських відносин між державою як власником переважної більшості лісових активів в особі державних лісогосподарських підприємств (постійних лісокористувачів) з суб'єктами приватного підприємництва та бізнесовими структурами, які тривалий період працюють на ринку лісопродукції та беруть участь у переважній більшості фаз лісопродуктивного ланцюга. Висловлюються також думки щодо відокремлення лісогосподарської діяльності та переробки деревини, які на сьогодні є складовими виробничо-господарської діяльності державних лісогосподарських підприємств, що не забезпечує прозорих схем продажу заготовленої деревини на конкурентних засадах, а це знекровляє інвестиційні потоки у лісогосподарському комплексі. Існують пропозиції щодо максимально можливої імплементації передового європейського досвіду щодо підтримки процесів лісовідновлення та агро-меліорації, що дасть можливість забезпечити критично необхідний рівень інвестиційної активності суб'єктів лісогосподарського підприємництва².

Вагомим джерелом інвестиційно-інноваційного забезпечення розвитку лісового господарства є впровадження інститутів державно-приватного партнерства, що дасть можливість залучати в лісове господарство фінансові ресурси приватних підприємницьких структур. Перевага такого партнерства в тому, що воно зберігає державну форму власності на лісові та лісогосподарські активи і при цьому залучає приватні інвестиції в розширене відтворення лісоресурсного потенціалу та модернізацію лісогосподарської та лісозаготівельної інфраструктури. Державно-приватне партнерство є також важливою інституціональною передумовою збереження в цілому існуючої моделі управління лісовим господарством та унеможливорює відцентро-

¹ Голян В. А. Фінансово-економічний механізм проектного управління територіальним лісогосподарським комплексом. *Інвестиції: практика та досвід*. Київ, 2016. № 8 С. 5–10.

² Дзюбенко О. Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку лісового господарства в сучасних умовах. *Економіст*. Черкаси, 2016. № 5. С. 54–56.

ві рухи щодо руйнації галузі. Партнерські відносини, як правило, мають здійснюватися у тій частині лісогосподарської діяльності, яка пов'язана з комплексним використанням лісоресурсного потенціалу, поглибленою переробкою відходів лісосічного виробництва та використанням недеревної сировини та несировинних якостей лісу. Це дасть можливість компенсувати зменшення прибуткових надходжень лісогосподарських підприємств у зв'язку зі скороченням частки стиглих деревостанів та мораторієм на експорт необробленої деревини, що у свою чергу, сприятиме формуванню додаткових інвестицій на модернізацію техніко-технологічної бази лісозаготівлі та деревообробки¹.

В умовах обмеженості бюджетного фінансування процесів ведення лісового господарства та лісовідновлення актуалізувалася проблема залучення додаткових інвестицій у лісогосподарську сферу на основі інтеграції державних лісогосподарських підприємств через входження в статутні та не статутні інтегровані підприємницькі об'єднання із залученням до них спеціальних фінансово-кредитних установ, консалтингових та інжинірингових компаній, а також асоціацій лісівників та землекористувачів. Інтеграція лісогосподарських підприємств дасть можливість накопичувати достатні обсяги капітальних інвестицій для реалізації капіталомістких лісогосподарських та деревообробних проєктів, зокрема, будівництва лісопереробних центрів, які дозволять забезпечувати комплексне використання відходів лісосічного виробництва на територіях, які є ареалами діяльності кількох державних лісогосподарських підприємств. Інтеграція суб'єктів лісогосподарського підприємництва також сформує підґрунтя для прискореного впровадження інноваційних технологій лісовідновлення та деревообробки що зведе до мінімуму втрати лісосировини та підвищить рівень капіталізації лісогосподарських активів, які залучаються у відтворювальний процес.

У сучасних умовах у лісовому господарстві не використовуються додаткові резерви залучення значних обсягів капітальних та порт-

---

¹ Дзюбенко О. Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку лісового господарства в сучасних умовах. *Економіст*. Черкаси. 2016. № 5. С. 54–56

фельних інвестицій через відсутність інституту іпотечно-заставних операцій щодо використання лісових та лісогосподарських активів. Мова йде про те, щоб дати можливість державним лісогосподарським підприємствам, якщо це не суперечить природоохоронному та господарському законодавству, використовувати певні види лісових та лісогосподарських активів як заставу про отриманні кредитних ресурсів. Як заставу варто використовувати лісові активи, які не є складовими цілісних лісових систем і використання яких не несе загрози послабленню асиміляційного потенціалу територій, що є ареалом розміщення лісового фонду. Інституціоналізація іпотечно-заставних операцій дасть можливість використовувати готову продукцію за окремими номенклатурними позиціями як заставу при отриманні банківських кредитів, що забезпечить задоволення потреби в капітальних інвестиціях і дасть змогу вчасно оновлювати фізично спрацьоване та морально застаріле лісозаготівельне та деревообробне обладнання.

Існуюче законодавство не включає положень, які регламентували б процедуру надання банківських кредитів державним лісогосподарським підприємствам на основі іпотечно-заставних операцій. Доцільно формувати правові засади інституціоналізації іпотечно-заставних операцій у лісовому господарстві паралельно із законодавством, яке визначає основні форми та моделі реалізації лісогосподарських проектів на основі державно-приватного партнерства.

У лісовому господарстві неповною мірою використовуються резерви щодо ефективнішого використання лісоресурсного потенціалу та об'єктів лісогосподарської інфраструктури внаслідок обмеженості бюджетного фінансування та звуженості спектра форм, методів та джерел приватного інвестування. Магістральними напрямками інвестиційно-інноваційного розвитку лісового господарства мають стати: 1) формування на базі державних лісогосподарських підприємств та інших суб'єктів комерційного, фінансового та консультативного підприємництва інтегрованих підприємницьких об'єднань холдингового та кластерного типу, які на порядок підвищать рівень концентрації інвестиційного потенціалу; 2) прискорена імплементація у вітчизня-

ну практику тих інструментів Спільної аграрної політики ЄС, які стосуються фінансової підтримки сільського та лісового господарства, що забезпечить формування інституту інтегрованого управління сільськогосподарською та лісівничою діяльністю, а також відкриє додатковий канал притоку інвестицій в сегмент державних лісогосподарських підприємств; 3) інституціоналізація угод державно-приватного партнерства на базі державних лісогосподарських підприємств та суб'єктів приватного підприємництва, що забезпечить приплив додаткових капітальних інвестицій у лісове господарство і збереже лісові активи у державній власності¹. Дослідження показали, що актуальними проблемами інвестиційного забезпечення лісогосподарських підприємств переважної більшості регіонів є: 1) розбалансована політика, формування конкурентного середовища у сфері банківської діяльності і здешевлення кредитних ресурсів для суб'єктів лісогосподарського підприємництва; 2) поширення іпотечного кредитування під заставу заготовленої деревини та інших продуктів лісогосподарської деревообробної діяльності; 3) становлення кредитної кооперації на основі участі організаційно-правових форм лісогосподарського підприємництва; 4) закріплення грошових потоків у сфері лісогосподарського виробництва внаслідок наявності значної кількості інституціональних пасток інвестування лісогосподарських та лісоохоронних проєктів; 5) стимулювання громадян до інвестування проєктів заліснення територій, нарощення масштабів плантаційного лісівництва, організації заготівлі і первинної переробки недеревної сировини².

Отже, система управління в галузі охорони та відтворення лісів не повністю забезпечує багатocільове, безперервне і невиснажливе використання ресурсів та лісових екосистем. Необхідно здійснити реформування зазначеної системи із забезпеченням розмежування природоохоронних і господарських функцій. Крім того, спостеріга-

---

¹ Дзюбенко О. Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку лісового господарства в сучасних умовах. *Економіст*. Черкаси. 2016. № 5. С. 54–56.

² Мельник Т. Нарощення інвестиційного потенціалу лісогосподарського виробництва: регіональні пріоритети та інституціональні форми. *Економіст*. Черкаси. 2013. № 12. С. 34–35.

ється відсутність узгодження нормативно-правового регулювання, а це є першочерговим. Створення конкурентних переваг національних товаровиробників шляхом залучення інновацій, інвестування їх запровадження, створення сприятливого інвестиційного клімату, визначення напрямків стимулювання пріоритетних галузей економіки, розвиток яких є необхідним на сучасному етапі розвитку економіки держави є дуже важливим. Недостатні інвестиції і лісове виробництво України та недосконалий економічний механізм лісокористування стали основними чинниками виснаження лісів і погіршення екологічної стійкості лісових екосистем.

7.3. Лісова промисловість в інвестиційній моделі економіки України

Згідно з Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 р. від 21.12.2010 р. за площею лісів та запасами деревини Україна є державою з дефіцитом лісових ресурсів.

Ліси України розміщені дуже нерівномірно. Зокрема, в Українських Карпатах ліси займають 40,5 % від площі, на Поліссі 26,1 %. В Лісостеповій зоні цей показник складає 12,2 %, у Степовій – 3,8 %. До найбільш лісистих областей належать: Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська, Житомирська, Волинська та Чернівецька.

Загальна площа лісового фонду України складає близько 10 млн. гектарів, у тому числі покрита лісом – 8,6 млн. га. Лісистість України досягла лише 15,6 %, що значно менше, ніж лісистість більшості розвинених країн світу (Угорщина – 18 %, Франція – 27,8 %, Румунія – 28,1 %, Польща – 28,7 %, Німеччина – 29 %, США – 32,7 %, Болгарія – 34,4 %)¹.

---

¹ Дайнека А. М. Еволюція сталого розвитку лісового господарства та її економіко-правове забезпечення на міжнародному і регіональному рівні. *Регіональна економіка*. Львів. 2008. № 1. С. 99–105.